

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI

: 2394

HALK KÜLTÜRLERİNİ ARAŞTIRMA VE

GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI

: 294

SÜRELİ YAYINLAR DİZİSİ

: 38

TÜRK HALK KÜLTÜRÜ

ARAŞTIRMALARI

1998

ANKARA - 2000

ROMANYA DOBRUCASI'NDA YEDİ TÜRBE

*Yrd. Doç. Dr. M. Naci ÖNAL**

GİRİŞ

Dobruca topraklarına Türklerin kuzeyden ilk gelişleri, M.Ö. V. yüzyılda başlar.⁽¹⁾ Anadolu'dan giden Türklerin bölgeye ilk yerleşimleri ise, Selçuklu Sultanı II. İzzettin Keykavus'un Sarı Saltuk'u daveti ile 1263/1264'de gerçekleşir.⁽²⁾ Osmanlılar, Dobruca'yı Yıldırım Bayezit zamanında 1393'te ele geçirirler. 1876-1877 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda Berlin Antlaşması ile 1878'de bölge, Romanya'ya bırakılır.

1940'ta Hitler'in empoze ettiği Craiova Antlaşması ile Romanya, Cadrilater Bölgesi'ni yani Güney Dobruca'yı Bulgaristan'a bırakır. Bugün bilinen Romen-Bulgar sınırı böylece tespit edilirken⁽³⁾ Dobruca da ikiye ayrılmış olur.

Balkanlardaki Türk nüfusunun Osmanlı dönemindeki yoğunluğunu kaybettiğini biliyoruz. Dobruca'daki Türk nüfusu da aynı akıbeti paylaşmıştır. Türklerin sayılarının düşüşüyle orantılı olarak onların maddi ve manevi kültür varlıkları da giderek azalmış, bir kısmı tamamen yok olmuştur. Bütün bu olumsuzluklarla birlikte, bugüne gelebilen çeşitli kültür varlıkları, hala mevcudiyetlerini dürdürmeye çalışmaktadır. Bunlar arasında maddi kültür kalıntılarından çeşitli camiler, çeşmeler, evler, mezarlıklar ve türbeler bulunmaktadır. Manevi kültür kalıntıları hem çeşitli camiler, türbeler etrafında, hem de yerleşik Türk halkının gündelik yaşamında sürdürülmektedir.

Bu çalışmada, Tuna nehri ile Karadeniz arasında yer alan, kuzeyde Moldova güneyde Bulgaristan ile sınırlandırılmış olan Romanya Dobrucası'nda, günümüze kadar gelebilmiş olan türbeler ve bu türbelerin ortaya çıkarılmasındaki inanışlar ile, türbeler etrafında oluşan menkıbeler / efsaneler sergilenmeye çalışılacaktır.

(1) Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

(2) Akdes Nimet Kurat, "Doğu Avrupa'daki En Eski Türk Kavimleri", Türk Dünyası El Kitabı, TKAE Yayınları, Ankara, 1976, s. 740.

(3) Michael Kiel, "Sarı Saltuk ve Erken Bektaşilik Üzerine Notlar, Güney Romanya'da Sarı Saltuk'un Çalışmaları ve Doğu Bulgaristan'da Erken Bektaşilik Merkezi Üzerine Tarihsel Önem Taşıyan Notlar", Hacı Bektaş-ı Bildirileri, Ankara, 1977, s. 26-27.

(3) Frederick de Jong, "The Turks and Tatars in Romania, "Turcica, (t.18) 1986, s. 173.

Dobruca'da bugüne kadar gelebilen türbelerden yedisi, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bunlar, Babadag (Babadağ)'da: 1- Sarı Saltuk Baba Türbesi, 2- Koyunbaba Türbesi, 3- Gazi Ali Paşa Türbesi; Isaccea (İsakça)'da: 4- İsak Baba Türbesi; Maçin'de: 5- İsak Baba Türbesi; Fintina Mare (Başpınar) köyünde: 6- Sığırtaç Evliya Türbesi; Çevnavoda (Boğazköy)'da: 7- Şehit Baba Türbesi olmak üzere yedi türbedir.

Bu türbelerin önce birer mezar olarak ortaya çıkarılmaları, bazılarının üzerlerine türbe yapılması, bazılarının da mezar şeklinde etrafı çevrilerek belirlenmesi biçimi ile karşılaşırız. Üzerine ister sonradan türbe yapılsın, ister yapılmıyorsa burada hepsine - halkın ifadesini göz önüne alarak - türbe denilmiştir.

Türbelerin ortaya çıkarılması ve yapımı üç şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- a) İki türbe sonucunda bulunur.
- b) Dördü efsanevi olaylar sonucunda bulunur.
- c) Biri de vakıf sahibi tarihi bir şahsiyete aittir.

Vakıf sahibi tarihi şahsiyet etrafında ne bir menkıbe vardır, ne de yardım etmesi istenilen, dualarda dileklerde bulunulan ziyaretçiler vardır. Menkıbelerin rüyalar ve efsanevi olaylar sonucu bulunan yatırırlar etrafında oluştuğu görülmektedir.

İnsanlar, bilinen tarihi şahsiyetlere ait türbeler etrafında bir olağanüstülük yoksa, o türbeyi bir aracı olarak görmemektedir. Gizemli olan, olağanüstü olaylar sonucu, sonradan ortaya çıkarılan türbeler ziyaret edilmektedir. Bazen her ikisi bir arada olabilmektedir. Meselâ Sarı Saltuk Baba türbesi, hem tarihi bir şahsiyete aittir, hem de hakkında anlatılan birtakım menkıbeler vardır.

Türbeleri anlatırken yukarıdaki üç madde ile belirtilen türbelerin ortaya çıkarılmaları ve yapımı dikkate alınmıştır. Daha sonra durumlarına göre: a) Türbenin bulunduğu yer hakkında, b) Türbede yatan veya yattığına inanılan zat hakkında, c) Türbenin bulunuşu hakkında, d) Türbenin son durumu hakkında, e) Türbede yatan zatın etrafında oluşmuş efsaneler / menkıbeler hakkında, sırasıyla bilgi verilmiştir.

I- RÜYA SONUCUNDA BULUNAN TÜRBELER

A- SARI SALTUK BABA TÜRBESİ

1. Sarı Saltuk Baba Türbesi'nin Bulunduğu Yer ve Bu Yerdeki Müslüman-Türk Nüfusu:

Sarı Saltuk Baba Türbesi, Tulca (Romence: Tulcae) vilayetine bağlı Babadağ kasabasının merkezindedir. Halen ayakta kalabilen Gazi Ali Paşa Camii'nin yaklaşık iki yüz metre batısında yer almaktadır. Kasaba, adını Sarı Saltuk Baba'dan almıştır.⁽⁴⁾

Romen resmi kayıtlarına göre, 1992'de Babadağ'ın toplam nüfusu 10435'tir. Müslümanların toplam sayısı ise 1155'tir. Halbuki bizim araştırmalarımızda Babadağ'daki Müslümanların 60 hane olduğu tespit edilmiştir. Bir hanede dört kişi olduğu düşünülürse Müslümanların toplam sayısı yaklaşık 240-250 kişiyi bulmaktadır. Bunların dışındakiler kendilerini Türk ve Müslüman olarak kabul eden Çingenelerden oluşmaktadır.

2. Sarı Saltuk Baba'nın Tarihi Şahsiyeti:

Sarı Saltuk adı Yunus Emre'nin şiirlerinde geçmektedir. Yunus Emre, şiirlerinde Sarı Saltuk'tan kendisine nasip geldiğini söyler.⁽⁵⁾

On beşinci yüzyılda Saltuk-nâme'nin müellifi olan Ebu'l-Hayr Rûmî'ye⁽⁶⁾ göre, Sarı Saltuk Seyyit Battal Gazi soyundandır. Buna göre, asıl adı Şerif Hızır'dır. Hayatı, Battal Gazi gibi efsanelerle doludur. Bilindiği gibi, Saltuk-nâme, Danişmend-nâme ve Seyyit Battal Gazi Destanı'nın bir devamı niteliğindedir.

Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde Sarı Saltuk Baba'nın mezarının bulunması ve türbenin inşası hakkında, geniş bilgi verir ve onun kerametlerinden bol bol söz eder. Ayrıca asıl adının Mehmet Buharî olduğunu belirtir. Evliya Çelebi'ye göre, Hacı Baktaş-ı Veli, Sarı Saltuk'a bir tahta kılıç, bir seccade, davul, dümbel ve sancak vererek onun Rum erenlerinden olmasına müsaade etmiştir. O da halk içine giderek, postlarını denize sermiştir. Tef ve kudüm çalarak bir günde Kırım diyarına, oradan Moskof diyarına ve tafeisi ile birlikte Leh diyarına gitmiştir. Orada kıyafet değiştirerek "Esvet Nikola - Sarı Saltuk" adında bir rahiple sohbet etmiş, sonra da onu öldürerek yerine geçip senelerce ben Sarı Saltuk'um diye binlerce adamı gizlice İslâm dinine davet etmiştir. Uzun zaman Sarı Saltuk adıyla dolaşmıştır.⁽⁷⁾

⁽⁴⁾ Babadağ'daki Türk sakinlerinde ve Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde bu isimlendirme görülmektedir. Bk. Evliya Çelebi, Seyahatnâme (Rumeli-Soluk ve Edirne) (Hazırlayan: İsmet Parmaksızoglu), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1984, s. 81.

⁽⁵⁾ Mustafa Tatçı, Yunus Emre Divanı, II Tenkitli Metin, Ankara, 1990, s. 217.

⁽⁶⁾ Ebu'l-Hayr Rûmî, Saltuk-nâme, (Yayına Hazırlayan Şinasi Tekin: Tıpkıbasım Tenkiti değerlendirme Üslup incelemesi- Dizin: Fahir İz), Harvard Üniversitesi Basımevi, 1974.

⁽⁷⁾ Evliya Çelebi, a.g.e., s. 73-89.

Evliya Çelebi Sarı Saltuk'a ait üç yerin Osmanlı topraklarında olduğunu, her ülkede birer isimle anıldığını anlatır. Rum'da Baba Sultan, Sarı Saltuk, Kelgra Sultan olarak anılırken kâfir diyarlarında Esved Nikola olarak bilindiğini bütün Hristiyan milletlerin ona hürmet ettiğini belirtir.⁽⁸⁾ Sarı Saltuk ayrıca Aziz Spyrdon Spiridion ile ilişkili kabul edilip daha sonra Aziz Georges, Aziz Elias, Aziz Sieon ve nihayet Kara Konjolos ile bir tutulmuştur.⁽⁹⁾

Sarı Saltuk Baba'nın diğer makam veya türbelerinin Kroja, Korfu, Mostar civarı, Blagay, Cakova ve Bosna'da olduğuna inanılmaktadır.⁽¹⁰⁾

3. Sarı Saltuk Baba Türbesi'nin Bulunuşu:

Sarı Saltuk Baba türbesi rüya sonucu bulunmuş bir türbedir. Rüya'yı gören Osmanlı padişahı Sultan II. Bayezit'tir Evliya Çelebiye göre, Bayezid-i Veli, Kili ve Akkirman seferi sırasında Babadağ'a gelir. Babadağ halkı Sultan Bayezit'e, burada Saltuk adına bir türbenin bulunduğunu, ama sonradan çöplüğe dönüştürüldüğünü ve zamanla türbenin kaybolduğunu anlatır. Sultan Bayezit ile veziri Kara Şemseddin çöplüğe varıp orada seccade esererek namaz kılarlar. Gece de istihareye yatarlar. Sultan Bayezit rüyasında sarışın sakallı, yeşil sarıklı bir vaziyette Sarı Saltuk'u görür. Bayezit'e, hoş geldin, der ve Kili ile Akkirman'ı savaşmadan alacağını söyler. Ardından da, beni bu çöplükten kurtar, der. Ertesi gün, Sultan Bayezit, Kara Şemseddin'in gördüğü rüyayı bir kağıda yazmasını ister. Kendisi de yazar ve bunları şeyhülislâma gönderir. İkisinin de gördüğü rüya aynıdır. Bunu gören şeyhülislâm cevabında: "Padişahım oraya büyük bir âsitane yaptırarsın..." der. Bunun üzerine Sultan Bayezit çöplüğü temizletir. kazma sonucu üzerinde "haza kabri Saltuk Bay Seyyid Mehemed Gazi" yazılı mermer bir sanduka çıkar. Sultan Bayezit sandukanın üzerine kubbeli bir türbe inşa ettirir. Ardından han, medrese, kervansaray, çarşı ve imaret yaptırır.

Sultan Bayezit ve Kara Şemseddin İstanbul'a doğru yola çıkacakları gece rüyalarında tekrar Sarı Saltuk'u görürler. Sarı Saltuk ikisine de: "Üzerimdeki kurşunlu kubbeyi kaldırın, tahta kubbe yapın," der. Sabah düşlerini birbirlerine söylerler ve taş kubbe yerine, göklere yükselen tahta bir kubbe yaptırırlar.⁽¹¹⁾

4. Sarı Saltuk Baba Türbesi:

II. Bayezit'in eserleri, Sarı Saltuk türbesi de dahil olmak üzere 18. yüzyıldaki Osmanlı-Rus savaşları sırasında yıkılmıştır. Batılı araştırmacılardan Michael Kiel, Babadağ'a ilk kez 1967 yılında, ikinci kez 1971 yılında gitmiştir. M. Kiel'in Sarı Saltuk türbesi hakkındaki izlenimleri iç açıcıcı değildir. Türbenin harap bir halde bulunduğunu görmüştür. Durumu Romen yetkililerine anlatmış ve böylece türbenin 1974 yılında restore edilmesini sağlamıştır.⁽¹²⁾

1976 yılında bölgede araştırma yapan, Ekrem Hakkı Ayverdi ile Aydın Yüksel ise, aynı türbe için, "Kala kala basit ve garip bir türbe kalmıştır," demişler, eserlerinde türbenin bir resmine ve plânına yer vermişlerdir.⁽¹³⁾

Evliya Çelebi ünlü eseri Seyahatname'de, Sarı Saltuk'un kerametlerinden de çeşitli örnekler verir. Bunlardan biri, Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz'la canavarın mücadelesini hatırlatan türden bir vak'adır. Sarı Saltuk, Karadeniz'in kıyısında cümle halka musallat kesilen bir canavarı öldürür. Kralın kızını ejderhadan kurtarır ve kralı İslâma davet eder. Böylece Dobruca kralı Orhan Gazi'ye elçiler göndererek padişaha boyun eğdiğini bildirir.⁽¹⁴⁾

Resim-1: Babadağ'da yer alan Sarı Saltuk türbesinin dıştan görünüşü.

⁽⁸⁾ A.g.e., s. 79.

⁽⁹⁾ Franz Babinger, "Sarı Saltuk" İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1966 C.X, s. 222.

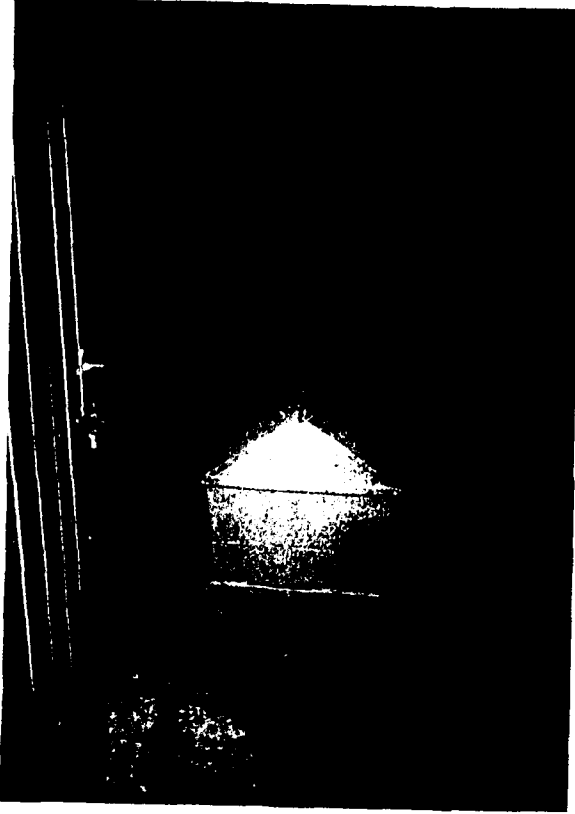
⁽¹⁰⁾ A.g.e., s. 222.

⁽¹¹⁾ A.g.e., s. 85-87.

⁽¹²⁾ Kiel, a.g.e., s. 30.

⁽¹³⁾ Ekrem Hakkı Ayverdi ve Aydın Yüksel, Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Romanya, Macaristan, 1. cilt, 1. kitap, Ankara, 1977, s. 14-20.

⁽¹⁴⁾ Evliya Çelebi, a.g.e., s. 75-77.

Resim-2: Sarı Saltuk türbesi'nin içten görünümü

Sarı Saltuk'un son kerameti de ölümü ile ilgili olanıdır. Sarı Saltuk: "Ölünce beni yıkayıp yedi tabut hazırlayın; çünkü benim için yedi kral cenk etse gerek", diye vasiyet eder. Ölümünden sonra cesedini bulunduğu yerin bilinmemesi, oraların Müslümanlar tarafından fethedilmesi için, bu yedi tabutu küffâr diyarlarındaki şehirlere gönderilir.⁽¹⁵⁾ Moskof diyarından gelenler: "Bre medet, bizim tabut imiş, deyip tabutlardan birini alıp Moskof ülkesine götürmüş. İkinci olarak Leh kralı askeri gelip bir tabut aldılar. O mübarek cesedi buldular. Leh diyarına götürüp Danıska iskelesi şehrinde gömdüler. Üçüncü olarak Çek kralı tabutu görüp alarak Proniçe adlı şehre gömdüler. Dördüncü İsveç kralı Piyvançe adlı şehre gömdü. Beşinci Edirne kralı tabutu aldı Batorya (Babaeski)'da manastıra gömdü. Altıncı olarak Boğdan kralı tabutu alarak Bozova⁽¹⁶⁾ yakınlarında sık orman içindeki eski

kiliselerine gömdü. Yedinci tabut da Dobruca krallığında İslâm ile şereflenen Ali Muhtar alıp Kelgra kayalarında, ejderha mağarasında toprağa verdi. Kelgra Latince, yedibaşlı ejder anlamına gelmektedir. Onun için yedi krallıkta gömülü olup yedi mezarı vardır."⁽¹⁷⁾

Sarı Saltuk adına söylenen pek çok efsane ve menakibnâme bulunmaktadır. Türkiye'de Sarı Saltuk araştırmaları devam etmekle beraber,⁽¹⁸⁾ bölgede Sarı Saltuk adına anlatılanlar giderek kaybolmuştur.

B- İSAKÇA'DAKİ İSAK BABA TÜRBEİ

1. Türbenin Bulunduğu Yer ve Bu Yerdeki Müslüman-Türk

Nüfusu:

İsak Baba türbesi, İsakça kasabası merkezinde bulunmaktadır. İsakça Tulça vilayetine bağlıdır. Osmanlı döneminde Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Tuna kıyısında bir kasabadır. 1992 resmî sayımına göre, 5588 kişi yaşamaktadır ve bunlardan 164'ü Türk'tür. Tespitlerimize göre, İsakça'da 72 Türk ailesi yaşamaktadır.

Türk halkına göre, İsakça adını İsak Baba'dan almaktadır. İsakça kasabasının kapalı ve harap durumda bir de camii vardır.

2. İsak Baba Türbesi'nin Bulunuşu:

Aslen Rize'nin Arhavi ilçesinden olan, İstanbul'da eğitim gördükten sonra, İsakça'ya gelerek altmış yıl hocalık yapan ve 1956 yılında ölen imam Osman Zülbî'nin İsakça'ya geldiği ilk yıllarda, yaşanan bir olay, İsakça'daki türbenin ortaya çıkmasına sebep olduğu anlatılmaktadır. Anlatılanlara göre, bu imam İsakça'ya yerleştikten iki yıl sonra, Türkiye'deki hanımını getirmiş. İmamın hanımı İsakça'da yattığı ilk gece bir rüya görmüş. Rüyasında, omzunda peşkiri, elinde ibriği ile Tuna'ya doğru giden bir ihtiyar, kadına: "Selamünaleyküm", demiş. Sonra da: "Beni tanıdın mı?" diye sormuş. Kadın: "Yok", deyince: "Ben İsak Baba'yım", demiş.

Sabah olunca, kocasına rüyasını anlatan kadın, türbenin İsakça Camii'ne yakın bir yerde olduğuna dair tahminde bulunmuş ve oraya bir türbe yapılmış.

⁽¹⁷⁾ Evliya Çelebi, a.g.e., s. 78-79.

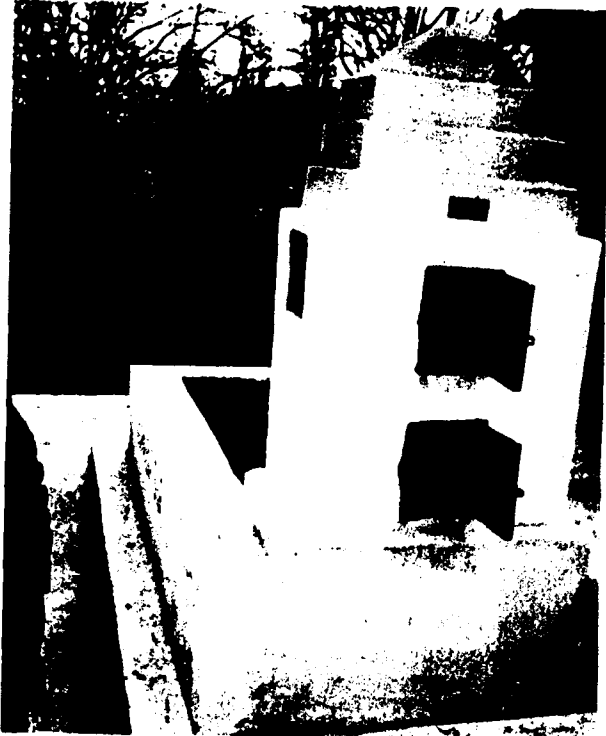
⁽¹⁸⁾ Türkiye'de Sarı Saltuk üzerine geniş çalışmalar yapılmıştır. Meselâ Yrd. Doç. Dr. Kemal Yüce'nin Saltuknâme'de Tarihî, Dini ve Efsanevi Unsurlar, (Ankara, 1987) adlı eserinde Sarı Saltuk adına daha önce yapılmış Saltuk-nâmeler ile ilgili geniş bilgi verilmiştir; ayrıca çeşitli ansiklopedilerden bilgi edinilebilir.

⁽¹⁵⁾ Babinger, a.g.e., s. 221.

⁽¹⁶⁾ Bugünkü adı Buzeü'dür.

Resim-3 İsak Baba türbesinin önden görünümü

Resim-4: İsak Baba türbesinin arkadan görünümü

İsak Baba'nın geceleri kalkıp Tuna nehrine giderek abdest aldığını Romenlerin bile gördüğü anlatılmaktadır. Bu yüzden Romenler de İsak Baba'ya saygı göstermektedirler.⁽¹⁹⁾

3. İsak Baba Türbesi:

E.H. Ayverdi ve A. Yüksel İsak Baba türbesinin rövölesini yapmış ve kabri incelemişlerdir. Daha sonra ise, türbenin etrafı tahta ile çevrilmiş-tir.

4. İsak Baba Hakkında Anlatılan Menkıbe:

Üç aga kardeş varmış. Birisinin adı İsmail, birisinin adı İsak, diğerinin adı İbrail imiş. Savaşta herbir kardeş ayrı yerlerde çarpışmışlar. İsak adlı kardeş İsakça'da savaşırken boynu kılıçla düşman tarafından kesilmiş. Başını alıp şimdiki mezarına kadar gelebilmiş ve orada durmuş. Böylece bu yer İsakça adı ile anılır olmuş.

Şimdi Tuna nehrinin İsakça'ya göre kuzey doğusunda (bugün Moldova'da) kalan İsmail adlı kardeş de halen İsmail olarak anılan yerde ölmüş. Üçüncü kardeş İbrail de aynı şekilde savaşırken Tuna nehrinin kuzey batısında ilk belde olan İbrail (Romence: Brail) adlı yerde ölmüş. Böylece bu üç yerin adı da üç kardeşten kalmış.⁽²⁰⁾

II- EFSANEVÎ OLAYLAR SONUCU BULUNAN TÜRBELER

A- SİĞİRTMAÇ EVLİYA TÜRBESİ

1. Türbenin Bulunduğu Yer ve Bu Yerdeki Müslüman-Türk Nüfusu:

Türbe, Fintina Mare (Başpınar) köyünde bulunmaktadır. Başpınar köyü eski adı Bayram Dede şimdiki adı Independenta bucağına dahil olup Köstence vilayetine bağlıdır. Bulgaristan sınırına yakındır. Başpınar'da 120 hane bulunmaktadır ve tamamı Türklerden ibarettir. Osmanlı'dan kalan bir camii ve bir çeşmesi vardır. Köy sıradan bir Anadolu köyünü andırmaktadır.

2. Sığirtmaç Evliya Türbesi'nin Bulunuşu ve Hakkında Anlatılan Menkıbeler:

Türbedeki zatı yöre halkı, sığirtmaç evliya, çoban evliya, inekçi evliya olarak isimlendirmektedir. Hakkında anlatılan menkıbeler:

⁽¹⁹⁾ Birsan Behzat, 1954 İsakça doğumlu, aynı yerde oturur, eğitimi 12 yıl, muhasebeci, derleme tarihi: Mayıs 1993.

⁽²⁰⁾ Aynı kişi.

a) Başpınar halkının büyük dedelerinin sığırları çokmuş. Salih adlı bir sığırtmaç Başpınar'a gelmiş. Bu adam oğlunu da buzağıcı koymuş. Buzağıları gönderken çocuğu, öğlen sıcakında çeşmeye getirmiş. Adam da sığırları getirmiş. Buzağılarla sığırlar çeşme başında birbirine karışmış. Karışınca, ahali: "Hey sen inakleri karıştırdın buzağıları emzirdin. Bun bu kadar süt kaybettim." Bir başkası: "Ben bu kadar..." Öteki: "Utanmaz mısın, bu işi böyle yaptın? Senin kafanı koparırız", dermiş. Tükürmüşler yüzüne. Tükürdükten sonra Sığırtmaç: "Hey Allah'ın Ya Rabb'im, emmesinler," demiş.

Bunun ardından buzağılar üç gün süt emmemişler. Üç gün emmedikten sonra, cuma gelmiş. Cumaya camide toplaşmış mı bunlar. Birbirlerine: "Hey, demişler, benim buzağılar emmiyor." "O adam beddua etti; buzağılar emmesin diye." "Senin nasıl?" "Senin nasıl?" Hiçbirisi emmiyor diye konuşmuşlar. Emmedikten sonra, bunlar demişler ki: "Haydi gidip özür dileyelim. Kır a gidelim. Affetsin bizi. Biz tükürdük ona ama, o bizi affetsin. O adamda bir şey var."

Gelmişler. Şimdiki bulunduğu yere gelmişler. Demişler ki: "Hey efendi biz sana sövdük küfrettik. Sen bizi affet. Bizim yaptığımızı bağışla. Üç günden beri emmiyorlar." Adam: "Bağışlıyorsunuz ya emiyorlar diye. Emsinler," demiş.

a1) Ve o arada kaybolmuş. Onların gözü önünde. Kaybolduktan sonra orayı türbe yapmışlar. Cami yapmışlar üstüne. Bir nine oraya gelirmiş ateş yakarmış. Su getirirmiş, sabahleyin gelirmiş su yok. Ayaklarının yaş izini görmüş. Suyu gene getirirmiş ertesi günü. Kadın ölünceye kadar su taşımış oraya.⁽²¹⁾

a2) Halk durumu görünce, koşup gitmiş. Başpınar'ın eski mezarlığına gelince çobanı görememiş, bulamamışlar. Ondan arta kalan yalnız bir ibrik bulmuşlar. Evliya olduğunu ve kaybolduğunu anlamışlar. Doldurmuşlar ibriğini, gitmiş köylüler. Sabah vardıklarında, yerleri yaş bulmuşlar, ibrikte su yokmuş. Etrafta kimseyi görememişler.⁽²²⁾

Ölenleri ondan sonra, gidip o yapılan türbenin etrafına gömmüşler.

Caminin kubbesi yıkık etrafının taşları duruyor. Camiyi birkaç kere yapmışlar, yıkılmış. Bu camiye Koca Cami derlermiş. Cami 1877'de yeniden devrilmiş.

Caminin yıkılma sebebi ise şöyle anlatılmaktadır: Sığırtmaç Evliya, camii sırrı belli olmadan evvel yapmış. Sırrı aşikâr olduğu için, kaybolunca köylüler devam ettirmiş. Evliya, köylülerin iyiliğini kabul etmemiş, yıkmış camiyi. Yapmışlar, yine yıkmış.

⁽²¹⁾ Anlatan Osman Davut, 1943 Başpınar doğumlu tahsili 4 yıl işi çobanlık. Derleme Tarihi: 7.05.1994, dedelerinden işitmiş.

⁽²²⁾ Zülfüye Osman, 1913 Başpınar doğumlu, ev hanımı, tahsili yok, Başpınar'da oturur. Derleme tarihi: Mayıs 1994.

Köylüler, Başpınar köyüne en yakın olan Bayram Dede köyündeki Bayram Dede'yi ve Salih Evliya'yi birbirleriyle buluşurlarken uzaktan mum ışığı görürlermiş.⁽²³⁾

b) Çok kalbi doğru bir çobanmış. Çoban, Arif Ağa adında birisine bir gün gitmiş. Arif Ağaların evinde o an ekmek yokmuş. Bizde ekmek kalmamış karpuz var demişler. Getirip iki karpuz koymuşlar. Kesmiş birini yemiş ve dua etmiş. Allah size çok versin demiş. Sonra da kaybolmuş. Ondan sonraki yıllarda Arif Ağalarda hiç karpuz eksik olmamış, onlarda mutlaka karpuz olurmuş.⁽²⁴⁾

B- ŞEHİT BABA TÜRBESİ

1. Türbenin Bulunduğu Yer ve Bu Yerdeki Müslüman-Türk

Nüfusu:

Eski adı Boğazköy olanve Rus işgalinden sonra adı Çernavoda olarak değiştirilen kasabanın 1992 sayımına göre nüfusu 22046'dır. Resmî rakamlara göre 660'ı Türktür. Tespitlerimize göre ise 180 hane Türk bulunmaktadır. Mecidiye şehrinin yaklaşık yirmi km kadar batısında ve Tuna kıyısındadır. Bir camii ve vakfı bulunan Boğazköy'de cami bahçesinde bir de türbe yer almaktadır.

2. Şehit Baba Türbesi'nin Bulunuşu:

Muharebeden sonra, halk yerden bir mum yandığını görmüş. Bu ışığı görenler, orada bir evliya var demişler ve mum yakmaya başlamışlar. Daha sonra ışık yanan yer kazılmış. Bulunan kemikleri caminin bahçesine taşımışlar ve üzerine bir türbe yapmışlar. Muharebede şehit olduğu için, "Şehit Baba" adını verdikleri bir türbe yapmışlar.

Bugün de isteği olanlar gidip Şehit Baba türbesinde mum yakmaktadır.⁽²⁵⁾

3. Şehit Baba Türbesi:

Şehit Baba türbesi hakkında yalnızca türbenin ortaya çıkarılması biçimi anlatılmıştır. Eski bir caminin bahçesinde yeni bir türbe ile karşılaşıyoruz. Betonla ya-

⁽²³⁾ Osman Davut, 1943 Başpınar doğumlu tahsili 4 yıl işi çobanlık. Derleme tarihi: 7.5.1994; Fecriye Mehmet, 1927 Başpınar doğumlu, Kobadinde oturur, 4 yıl okumuş. 15.05.1994; Zülfüye Osman, 1913 Başpınar doğumlu, ev hanımı, tahsili yok, Başpınar'da oturur. Derleme tarihi: Mayıs 1994.

⁽²⁴⁾ Fecriye Mehmet, 1927 Başpınar doğumlu Kobadin'de oturur, 4 yıl okumuş. 15.05.1994.

⁽²⁵⁾ Hasan Murat, 1915 Boğazköy doğumlu, tahsili 7 yıl, emekli, derleme tarihi: 3.5.1995.

Resim-5 Çernovoda'daki Şehit Baba türbesi

pılmış, mum yeri ve mumdanlığı olan yeşile boyanmış bu türbenin bulunması dışında, herhangi bir yazılı belgeye rastlanmamıştır.

C- KOYUNBABA TÜRBESİ

1. Koyunbaba Türbesi'nin Bulunduğu Yer:

Koyunbaba türbesi, Babadağ kasabasının yaklaşık 3 km kadar kuzey doğusunda ormanlık bir tepenin üzerinde bulunmaktadır. Sade bir mezar şeklinde olan türbe Romanya'daki önemli ziyaret yerlerinden biridir.

Yöre halkına göre eskiden mezarın üzerinde bina varmış. Rusların işgali sırasında türbe içinde altın var diye yıkılmış. Daha sonra Müslümanlar mezarın et-

rafını taşlarla çevirerek bu günkü şeklini vermişler. Mezarın etrafındaki ağaçlara çaputlar bağlanmaktadır.

Koyunbaba'nın vaktiyle bir çoban olduğu ve mezarının bulunduğu yerde koyun güttüğü anlatılmaktadır.

2. Koyunbaba Mezarının Bulunması:

Mezarın bulunması efsanevi bir olaya dayanmaktadır. Buna göre; dağda çobanın biri çubuğunu bir yere batırıp ve üzerine yaslanmış. Az sonra bir "ahh" sesi işitmiş. Korkan çoban köye gitmiş ve olanları köylülere anlatmış. Bunun üzerine köylüler burada bir evliya vardır diye çobanın çubuğu batırdığı yerin etrafına taşlar dizerek orada bir türbe yapmışlar. O günden sonra bu mezarlığın etrafında mum yakmak ve çaputlar bağlamak âdet haline gelmiş.⁽²⁶⁾

Resim-6: Babadağ'daki Koyunbaba mezarı

⁽²⁶⁾ Anlatan Bedriye Ahmet, 1915 Babadağ doğumlu, aynı yerde oturuyor, tahsili 4 yıl, emekli, derleme tarihi: Nisan 1994.

3. Koyunbaba Hakkında Anlatılan Menkıbe:

1897 doğumlu Hüzmüz Fazlı'dan derlediğimiz Koyunbaba menkıbesi şöyledir: "Koyunbaba bir bayırda koyunları otlatan bir çobanmış. Bayırın yanı denizmiş. Koyunbaba uzaktan bir âlimi görmüş ki bu âlim yatıp kalkıyor, yatıp kalkıyor. Çoban ona bakmış başlamış o da yatıp kalkmaya.

Abdest bilmeden, namaz bilmeden uzaktan gördüğü gibi yatıp kalkarmış çoban. Yatıp kalkarken: "Ak taş, kara taş, yat Allah'ın kızı (kimsesiz) baş," dermiş. Denizden bir gemi geçermiş. Kaptanı bakmış ki adam kendi kendine yatıp kalkıyor. Kaptan: "Bu adam ne yatıp kalkar," demiş. Gemisini durdurmuş, çıkıp çobanın yanına gelmiş. "Hey çoban, demiş, gel buraya, sen ne yapıyorsun?" Çoban: "Alem ne yapıyorsa ben de onu yapıyorum, demiş, yatıp kalkarak ibadet ediyorum." "Nasıl ibadet ediyorsun?" demiş kaptan. Çoban da: "Ak taş, kara taş, yat Allah'ım kutuz baş diyorum," demiş. Kaptan: "Hayır öyle yapma," demiş. Çobana nasıl namaz kılınacağını öğretmiş.

Çoban namaz kılmasını öğrendikten sonra, namaz kılmaya başlamış; bu arada kaptan yoluna koyulmuş. Çoban namaz kılarken kaptanın ne söylediğini unutmuş. Namazı bozup kaptana doğru koymaya başlamış. Su üzerinde koşan çoban kaptana ulaşmış. Kaptana: "Unuttum bana bir daha anlat," deyince; kaptan: "Dön, geri dön, bildiğin gibi kıl," demiş.^[27]

D- MAÇİN'DEKİ İSAK BABA TÜRRESİ

1. Türbenin Bulunduğu Yer ve Bu Yerdeki Müslüman-Türk

Nüfusu:

Maçin bir zamanlar Türklerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerden biridir. 1992 resmi sayımına göre 12047 nüfusa sahip olan Maçin'de halen 420 Türk yaşamaktadır. Şirin bir camii ve bir türbe bulunmaktadır.

2. Maçindeki İsak Baba Türbesi'nin Bulunuşu:

Maçin'deki türbenin bulunuşu ile ilgili iki rivayet anlatılmaktadır:

a) Sarhoşun biri yoldan geçerken bir köşede hacetini gidermiş. Öyle fena hasta olmuş ki, onu bağıra bağıra işediği yere götürmüşler. Tövbe edip af dilemiş ve hastalığından kurtulmuş.

b) Şimdi mezarın bulunduğu yere, adamın biri odun ve kereste yığmış. Aynı adam gece rüyasında iri bir adam görmüş. Rüya adam, bu odunları üzerim-

^[27] Hüzmüz Fazlı, 1897 Tulu doğumlu, aynı yerde oturur, şahsili yok, ev hanımı, derleme tarihi Nisan 1994

den kaldırım, demiş. Böylece mezarın yeri belli olmuş. Daha sonra alelacele üzerine bir türbe yapılmış.^[28]

3. Maçin'deki İsak Baba Türbesi:

Maçin'de olmasına rağmen bu türbenin İsak Baba'ya ait olduğuna inanılmaktadır. Türbenin bulunduğu yerden daha sonra yol geçince, türbe bir evin bahçesi içinde kalmış.

Resim-7 Maçin'deki İsak Baba türbesi

III- TARİHİ ŞAHSİYETLERE AİT TÜRBELE

A- GAZİ ALİ PAŞA TÜRRESİ

1. Gazi Ali Paşa Türbesi'nin Bulunduğu Yer:

Türbe, Babadağ'da Gazi Ali Paşa Camii'nin bahçesinde yer almaktadır. Aralık 1989 Romen devrimine kadar cami müze olarak kullanılmıştır. bu tarihten sonra, Babadağ'daki Çingeneler camiyi talan etmişler, bu talandan türbe de nasibini almış. Türbede çıplak tahta sanduka ve içinde kırık Osmanlı mezar taşları yer almaktadır.^[29] Aynı Çingenelerin mezarlıktaki mezar taşlarına da Türklerini ifadeleleriyle "karete yaptıkları" göz önüne alınırsa durum daha iyi anlaşılır.

^[28] Kadriye Recep, 1915 Maçin doğumlu, aynı yerde oturur, 4 yıl eğitimi var, ev hanımı, derleme tarihi: Mayıs 1994.

^[29] Babadağ Camii ve türbesi yöredeki Çingeneler tarafından 1990 sonrası talan edilmiş olup, 1998 yılı sonunda Türkiye'nin katkılarıyla cami onarılmış ve Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından ibadete yeniden açılmıştır.

Resim-8 Gazi Ali Paşa türbesi'nin dıştan görünümü

Devrimden önce devlet cami ve türbeye özen göstermiş, cami müze olarak korunmuş iken, devrim sonrası camideki önemli eşyalar Tulca müzesine götürülmüş ama cami ile türbenin harap edilmesi önlenememiş.

2. Gazi Ali Paşa'nın Tarihi Şahsiyeti:

Gazi Ali Paşa 1683 Viyana kuşatmasında büyük yararlılıklar göstermiş, Babadağ'da cami, çeşme ve birçok vakfiye bırakmış olup bu vakıflar arasında sekiz bin hektar (80 bin dekar) tarla, orman ve göl yer almaktaymış.⁽³⁰⁾

3. Gazi Ali Paşa'nın Türbesi:

Dr. Ekrem Hakkı Ayverdi ve Y. Mimar Aydın Yüksel'in araştırmalarında da yer alan Gazi Ali Paşa türbesi, tüm ölçüleri ve özellikleriyle anlatılmıştır.⁽³¹⁾

⁽³⁰⁾ Mustecib Ülküsal, Dobruca ve Türkler, TKAE Yayınları, Ankara, 1966, s. 111.

⁽³¹⁾ Ekrem Hakkı Ayverdi ve Aydın Yüksel a.g.e., 1. cilt, 1. kitap, Ankara, 1977, s. 14, 20; bu vakfiyelerin hiçbirisi günümüze ulaşmamıştır.

Resim-9 Gazi Ali Paşa türbesi'nin içten görünümü

SONUÇ

Dobruca'daki türbelerde, gelenek üzere Kur'an okutan biri, Kur'an okuyan kişiye parasını gönderirken yanında iki de mum gönderir. Bu mumun rengi beyaz olması gerekir. Mevlit veya adak kurbanı gibi törenlerde iki mum yakılır. Betonla inşa edilmiş olan türbelerde mum yakmak için, mezar taşının arkasında özel bölmeler yapılmıştır.

Bizim göremediğimiz bazı türbeler, Anadolu'da olduğu gibi, evlerin içinde kalmıştır. Tulca'da, Hırşova'da böyle türbeler bulunmaktadır. Türbelerin bulunduğu ev, Türklerin elinden çıkınca, türbeye gidişler azalmıştır. Müslümanlar eskiden gider, bu türbelerde mum yakarlarmış. Fırtınada bile mumun hiç sönmeyeceğine ve bu türbede tüm dileklerin kabul olacağına inanılmaktaymış.⁽³²⁾

Koyunbaba türbesinde de, diğer türbeler gibi, çeşitli dualar yapılmakta, dileklerde bulunmaktadır. Koyunbaba türbesinin diğer türbelerden farkı, dağlık bir arazide olması ve çaputların bağlanmasıdır. Çaput bağlama, bilindiği üzere, eski Türk dininin kalıntılarından ve Anadolu'nun her tarafında olduğu gibi, Dobruca'da da görülmektedir.

⁽³²⁾ Hürmüz Fazlı, 1897 Tulca doğumlu, aynı yerde oturur, tahsili yok, ev hanımı, derleme tarihi: Nisan 1993.

Anadolu'da ve Balkanlar'da yoğun olarak anlatılan "kesik baş" motifi "Peçevi Tarihi"nde de geçmektedir.⁽³³⁾ IV. Murat'ın Bağdat seferinde, Genç Osman'ın kuşatma sırasında başı kesilmiş ve başını koltuğuna alarak savaşı sürdürdüğü bir efsane de bilinmektedir.⁽³⁴⁾ İşte bu tür efsanelere dayalı türbelerden biri de İsakça'dadır.

Tuna nehrinin suları altında kalan Adakale türbelerinden biri de kesik baş motifli türbedir.⁽³⁵⁾ Bilindiği üzere, Anadolu'da ve Balkanlar'da kesik baş menkıbesinin bir haritası çıkarılmıştır.⁽³⁶⁾ Bu haritayı biraz daha kuzeye doğru genişleterek İsakça'daki kesik baş türbesini de dahil edebiliriz.

Su üstünde yürüme motifi Türkiye'de de bilinen bir efsanedir.⁽³⁷⁾

Romanya Dobruca'sında günümüze kadar gelebilmiş maddî kültür mirası-
mız ve bu miras etrafında oluşmuş şifahi kültürümüz sadece türbelerle sınırlı de-
ğildir. Türbelerin toplam sayısı da kuşkusuz yedi de değildir. Dobruca'nın tama-
mına yakını tarafımızdan dolaşmıştır. Görülen türbelerin ve bu türbeler hakkın-
da anlatılan merkıbelerin günümüze kadar yansıması, Romanya'daki Türk kültür
varlığı izlerinin oldukça derin olduğunu ortaya koymaktadır.

⁽³³⁾ Peçevi İbrahim efendi, Peçevi Tarihi, (Haz: Bekir Sıtkı Baykal) Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, cilt. 1. s. 252-257.

⁽³⁴⁾ Pertev Nâili Boratav, Türk Halk Bilimi I 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, 6.b. İstanbul, 1992 s. 102.

⁽³⁵⁾ Ekrem Hakkı Ayverdi ve Aydın Yüksel, a.g.e., s. 7.

⁽³⁶⁾ Ahmet Yaşar Ocak, Türk Folklorunda Kesik Baş (Tarih-Folklor İlişkisinden Bir Kesit). TKAE Yayınları, Ankara, 1989.

⁽³⁷⁾ Bk. Pertev Boratav, a.g.e., s. 106.